

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΣΑΓΓΑΡΙΟΥ

Υπό Ι. ΒΕΡΝΑΡΑΟΥ

Ἡ νύχτα ἐκείνη ἦταν ἀτέλειωτη τὸ θαμπὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ εἶχε κατακουράσει τὰ νυσταγμένα μάτια τῶν φαντάρων, πού μὲ βία κρατιόνταν ἀνοιχτά. Βουβὰ μὲ κάτασπρα ξερόβραχα, καὶ μονοπάτια ἐπικίνδυνα καὶ χωριά ἐρημωμένα τὰ περνούσανε ὄλοι ἀμίλητοι, ζαλισμένοι, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτὸ, τὰ χέρια κρεμασμένα βαρειά κάτω. Δὲν ἀκουγες σὲ κείνη τὴν ἐρημιὰ παρὰ ἓνα ποδοβολητὸ, ἀπὸ τὸ συρτὸ βᾶδισμα τῶν φαντάρων, καὶ τῶν ἀλόγων πού προνορούσανε μαζί τους ἀγοκουνιόντας τὸ κεφάλι πάνω-κάτω ὥρες πολλὲς ἐβάσταζε ἡ πορεία ἐκείνη ὥρες χωρὶς ξεκούρασμα, χωρὶς ὕπνο, μὲ μόνη σκέψη νὰ φθάσουνε στὴ γέφυρα τοῦ Σαγγαρίου, προτοῦ τὴν χαλάσουνε οἱ Τούρκοι.

Ἐδῶ καὶ τρεῖς μέρες ὁ στρατὸς εἶχε ἀγίσει τὴν σύμπυξί του, ἀφίοντας πίσω τὴν Ἄλμουρὰ ἔρημο καὶ τὰ φοβερά χαρακώματα τοῦ ἐχθροῦ, πού τὰ εἶχε κατακτῆσει πρὶν ἓνα μῆνα στὴν ἐνδοξὴ προχώρησί του. Πόσοι ἀγῶνες ἡρωϊκοὶ καὶ ἀνώφελοι... πόσο αἷμα λαχταριστὸ καὶ ἀδιχομημένο! Κάθε φαντάρος περπατοῦσε τώρα μέσα στὴ μεγάλη φάλαγγα μὲ τὰ μάτια μισόκλειστα ἢ πορεία τῶν φαντάρων σὺν ὄνειρο σὺν ὄνειρο οἱ χθεσινὲς μάχες, καὶ ὅλη ἡ περασμένη ζωὴ του...

Ἐνα δυνατὸ ἐνστικτο κυριαρχοῦσε στὴν ψυχὴ τους, καὶ κάθε φορὰ πού ὁ κόπος ἐβάραινε τὰ γόνατα, ἢ ὁ ὕπνος ἀπαλοχάιδευε τὰ μάτια τους, τινάζοντουσαν ἀτόματα νᾶσυνέλθουν, γιὰ κάποια φωνὴ βαδύτερη, ἄγνωστη φωνὴ τοῦ ἔλεγε πὼς ὁ θάνατος παραμονεύει κεῖ κοντά, γιὰ ν'ἀρπάξῃ ὅποιον μείνῃ πίσω. Τὸ λιγοστὸ βάρος τοῦ ὅπλου καντήνησε ἀσήκωτο φορτίο, καὶ τὸ μετατοζίζανε πότε στὸν ἓνα, πότε στὸν ἄλλον ὄμο μὲ αὐτόματη κίνηση, χωρὶς νὰ στέκωνται οὔτε στιγμή.

Τὸ διαπεραστικὸ κρῖο τοῦ Σεπτέμβρη ἐπάγωνε στὸ κορμὶ τὸν ἰδρώτα, καὶ ἂν κανένας σταματοῦσε ξαφνικά, τὰ δόντια του χτυποῦσαν ἀπὸ δυνατὸ ἔδωλο. Οἱ Τούρκοι προσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπο νὰ φθάσουν πρῶτοι στὴ γέφυρα, καὶ τινάζοντάς τινε στὸν ἀέρα νὰ φράξουν τὸ δρόμο ἔστις ἐλληνικὲς φάλαγγες, μὲ σκοπὸ νὰ τσακίσουνε ὅλη τὴ στρατιά... Ἡ ὀπισθοφυλακὴ ὄμως, τοὺς κρατοῦσε πάντα σὲ μεγάλη ἀπόστασι, καὶ στίς συμλοκὰς πού ἔκανε μὲ τὰ πρῶτα τμήματα τοῦ ἐχθροῦ, πολεμοῦσε μὲ πείσμα πολλές φορὲς τὰ κυνηγοῦσε μὲ τόση μανία, ὥστε οἱ Τούρκοι στὸ τέλος νομίσανε πὼς ἡ σύμπυξι ἐκείνη ἦτανε καθαρὸ τέχνασμα.

Δύο-τρεις ὥρες πρὶν ξημερώσει ὁ στρατὸς ἔφθασε κοντὰ στὸ ποτάμι· ἀτιμόσφαιρα ὑγρὴ, πηχτὸ σκοτάδι μὲ λιγοστὲς φωτιὲς ἀναμμένες στὴν ἀντικρυνὴ ὄχθη. Τὸ ἔρημο ἐκεῖνο μέρος ἐπῆρε ξαφνικὰ ζωὴ ἀπὸ τίς φωνὲς καὶ τὸ ποδοβολητὸ τῶν φαντάρων, καὶ ἡ στενὴ γέφυρα ἔτριξε ἀπὸ τὸ ἀδιάκοπο πέρασμα τους. Κάθε τμήμα πού περνοῦσε στὴν ἄλλην ὄχθη ἔτρεχε μὲ φωνὲς νὰ καταυλισθῇ ἐκεῖ κοντά. Οἱ φαντάροι ἀνάβανε φωτιά καὶ καθόντουσαν γύρω νὰ ζεσταθοῦνε. Ὅσοι φθάσανε τελευταῖοι ἔαπλωθήκανε ὅπως-ὅπως στὴ χορταριασμένη γῆ, καὶ χωρὶς νὰ τοὺς κακοφαίνεται γιὰ τὴ φασαρία πού κυριαρχοῦσε γύρω, ἐκλείνανε βιαστικὰ τὰ μάτια, ἀποφασισμένοι νὰ ξεκούσουνε λίγο ὕπνο, πρὶν ἀρχίσῃ καὶ πάλιν ἡ πορεία. Ὅς τὸ ξημερώμα περνούσανε ἀπὸ τὴ γέφυρα φάλαγγες, πηγαίνοντας πρὸς τὸ βᾶθος τῆς κοιλάδας, καὶ μὲ τὸ σκάσιμο τοῦ ἡλίου δὲν εἶχε μείνει στὸ μέρος ἐκεῖνο παρὰ ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα μηχανικοῦ, μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ τινάζῃ τὴν γέφυρα στὸν ἀέρα. Κουρασμένοι ὄμως καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν νυχτοπορεία ἔαπλωθήκανε κατὰ γῆς, λέγοντας μεταξὺ τους πὼς ἔχουνε ἀκόμη καιρό...

— Ἀς ἀφίσομε νὰ μᾶς ζεστάνῃ λιγάκι ὁ

ἥλιος... εἶπε κάποιος τρίβοντας τὰ χέρια μ' εὐχάριστη.

Ὁ λοχίας χωρὶς νὰ πολυστοχασθῇ τὸν κίνδυνο, ἐδέχτηκε τὴ γνώμη ἐκείνη πρόθυμα, καὶ ἔστειλε γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο ἓνα σκοπὸ στὴ γέφυρα νὰ προσέχῃ μὴ φανοῦν οἱ Τούρκοι. Ἡ ὥρα περνοῦσε ὁ ἥλιος ἀνέβηκε κάμποσο, καὶ ἡ εὐχάριστη ζεστασιά του ἔφερε τὸν ὕπνο στὰ νυσταγμένα μάτια τῶν φαντάρων. Ὁ σκοπὸς πηγανορχώτανε στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, κυττώντας κάθε τόσο μὲ προσοχὴ στὴν ἀντικρυνὴ ὑψώματα ἦτανε τόση ἡσυχία τριγύρω του, ὥστε κάθε φόβος ἔφυγε ἀπὸ τὸ μυαλό του, καὶ στὸ τέλος κουρασμένοι ὅπως ὄλοι κ' αὐτὸς, ἐκάθισε σὲ μιὰ πέτρα παρατώντας τὸ ὄπλο του κατὰχαμα.

... Ἐνας ὕπουλος ὕπνος ἄρχισε νὰ τὸν χαιδεύῃ ἐπιμόνα, ὡς πού, ἀνήμερος πειὰ νὰ κρατηθῇ, ἔσκυψε βαρειά τὸ κεφάλι στὸ στήθος καὶ... ἀποκοιμήθηκε...

Τὴν ἴδια στιγμή φανήκανε ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴ ὄχθη καμμιὰ δεκαριά φαντάροι ἀργοπορημένοι ἔξωπίσω τους βαδίζανε προφυλακτικὰ μερικὸ Τούρκου ἀνιχνεταί, πού τοὺς παραμονεύανε...

— Αἱ συνάδελφε! ἀκούστηκε μιὰ φωνή... καὶ ἀμέσως ὁ σκοπὸς τινάχτηκε πάνω ξαφνιασμένος, τρίβοντας τὰ μάτια του ἐκύτταξε κατὰ πέρα... εἶδε τοὺς φαντάρους, εἶδε μὲ τρόμο καὶ τοὺς Τούρκους κ' ἔβαλε τίς φωνές...

— Στὰ ὄπλασα!

Μὲ μιὰ παταριά οἱ Τούρκοι τοῦ κόψανε τὴ φωνὴ στὴ μέση, κ' ἐνῶ αὐτὸς ἔεπτε κάτω χτυπημένος, οἱ φαντάροι τρέξανε ταραγμένοι νὰ διαβροῦν τὴ γέφυρα· οἱ Τούρκοι ὄμως τοὺς κυνηγήσανε μὲ ἀγριοφρονιὰς καὶ ἄλλους ἐσκοτώσανε στὴν ὄχθη, ἄλλους πετάξανε μὲ τὸν ὑποκόπανο στὸ ποτάμι... Καὶ ἀμέσως φανήκανε ἀπὸ τὰ ὑψώματα πυκνὲς φάλαγγες, νὰ κατεβαίνουν ἀλλաλόχοντες πρὸς τὸ γεφύρι.

Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ μηχανικοῦ ἐξύπνησε ἀπὸ τὴν πρῶτὴ στιγμή πού ἀκούσε πυροβολισμούς· εἶδε τὸ φοβερὸ ἐπεισόδιο, καὶ μόλις τότε κατὰλαβε μὲ φρίκη τὸ θανάσιμο ἐγκλημα πού ἔκαμε, νὰ μὴν ἐκτελέσῃ ἀμέσως τὴν ἐντολὴ του. Ἐτρεπε τώρα νὰ προλάβῃ μὲ κάθε θυσία τὸ μεγαλύτερο κακό... Κρυφτήκανε ὄλοι στὰ χαμόκλαμα μὲ τὰ ὄπλα ἔτοιμα· τὰ φυσιγγία τοῦ δυναμίτη ἔτοιμα κ' αὐτὰ.

— Πρέπει νὰ πεθάνουμε ὄλοι δ'ἂν πέρα! εἶπε μὲ σταθερὴ ἀπόφασι ὁ λοχίας· εἶνε ἀνάγκη νὰ τιναιχθῇ στὸν ἀέρα τὸ γεφύρι, ἔστω κ' ἂν χρειασθῇ νὰ μᾶς φάῃ ὁ Σαγγάριος...

Οἱ ἄνδρες του, πού εἶχανε νοιώσει βαθεῖα τὸ ἐγκλήμα τους, ἀποκριθῆκανε μ' ἓνα στόμα: Σύμφωνοι!

Οἱ Τούρκοι διαβήκανε τὴ γέφυρα μὲ ἄγριες φωνὲς θριάμβου· τὸ βαρὸ ποδοβολητὸ τους ἔφθανε στ' αὐτιά τῶν φαντάρων μὲ πένθημη βοή, ἀποφασισμένοι ὄμως νὰ πεθάνουνε ὄλοι, κυττοῦσαν κατὰχλωμο ἀπὸ λύσσα τὸν ἀνθρωποχειμαρροῦκεῖνο. Εἶχε περάσει πειὰ τὸ τελευταῖο τμήμα τῆς ἐμποροδοφυλακῆς, καὶ κοντὰ στὴ γέφυρα ἔμεινε κάποιο μικρὸ ἀπόσπασμα νὰ τὴν φυλάξῃ.

Ἀμα φθάσανε οἱ Τούρκοι στὴν ὀπισθοφυλακὴ μᾶς, οἱ φαντάροι ἔξαφνιαστήκανε... ὥστε δὲν εἶχε καταστροφῇ ἡ γέφυρα; Ὁ κίνδυνος ἦτανε μεγάλος, τὰ τμήματα ὄλα μὲ τὴ βεβαίωτητά πὼς ὁ ἐχθρὸς θ' ἀγοῦσε πολὺ νὰ φραγῇ ἄλλη γέφυρα εἶχανε κατασκευάσει σ' ἓνα κάμπο τρεῖς ὥρες μακρύτερα τὸ πυροβολικὸ... ἀκόμη πειὰ μακρυνά!

Ἡ μάχη ἄρχισε μὲ πείσμα· οἱ Τούρκοι προσμένοντας μὲ ἀκλόνητη πεποιθίση τὴ μεγάλη φάλαγγα τους, πού ὥρα τὴν ὥρα θὰ περνοῦσε τὸ ποτάμι, πολεμοῦσανε σὺν λύσσα μὲνοί. Ἐκεῖ θὰ τελειώνε ὁ πόλεμος! σκεφτόντουσαν... Οἱ ὄρες ὄμως περνούσανε καὶ ἐνίσχυσι

δὲ φαινόντανε πουθενά... τὸ θάρρος τους ἄρχισε νὰ πέφτῃ, καὶ ἡ πρώτη τους ἰδέα πὼς ἡ σύμπυξις αὐτὴ ἦτανε στρατηγήμα, ξανακαρφώθηκε στὸ κεφάλι τους ἐπιμόνα... Στὸ μεταξὺ ἔφθασε τὸ πυροβολικὸ κατὰ πάνω τους· ἡ μάχη ἔγινε τότε σκληρὴ... οἱ λόχοι τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἀναλάβανε τὴν ἐπίθεσι καὶ τοὺς πήρανε στὸ κυνήγι, ἐνῶ τὰ πυροβόλα θερίζανε.

... Καὶ ἄρχισε τότε μιὰ φοβερὴ καταδίωξι, πού οἱ Τούρκοι πετοῦσανε μακρυνὰ καὶ τὰ ὄπλα τους ἀκόμη, γιὰ νὰ φθάσουνε μιὰν ὥρα ἀρχήτερα στὸ ποτάμι.

Φθάσανε στὴ γέφυρα ξεθεωμένοι ἀπὸ τὸ τρέξιμο, καὶ μὲ τρόμο εἶδανε πὼς ἦταν χαλασμένη μὲ ὄλους τοὺς κανόνες τῆς μηχανικῆς τέχνης... Τὸ ἀπόσπασμα πού εἶχε μείνει νὰ τὴ φυλάξῃ δὲ φαινόντανε πουθενά. Ἐνας τρολλὸς φόβος τοῦ ἐκυριεύεσε τότε καὶ ἀρχίσανε νὰ τρέχουν κατὰ μήκος τῆς ὄχθης, ζητώντας μέρους νὰ κρυφθοῦν προτοῦ φανοῦν οἱ μανιασμένοι φαντάροι. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς προσπαθῆσανε πάνω στὴν ταραχὴ τους νὰ περάσουνε τὸ ποτάμι κολυμπώντας, τὸ ρεῦμα ὄμως τοὺς παρέσυρε καὶ μὲ ἀγριεὲς φωνὲς ἀπελπισίας ζητοῦσανε τοῦ κάκου βοήθεια...

Ἀπὸ τὴν ἄλλην ὄχθη φανήκανε τὰ πρῶτα τμήματα τῶν Τούρκων πολλοὶ ἱππεῖς ἐκαλπάζανε ἀνάμεσα στους λόχους καὶ διάφορα συνεργεῖα προσπαθοῦσανε μὲ βιασύνῃ νὰ φθάσουνε πάλι τὴ γέφυρα. Τὴ στιγμή ἐκείνη ἄρχισε τὸ πυροβολικὸ νὰ τοὺς κυτῶνέ στα γεμάτα καὶ ὁ τόπος ἐσειεσθῇ ἀπὸ τίς τρομακτικὲς ἐκρήξεις τῶν ὀβιδίων. Οἱ Τούρκοι σκορπιστήκανε στὰ γύρω ὑψώματα σὺν τὰ τσακάλια, ζητώντας σωτηρία πίσω ἀπὸ τὰ βράχια, καὶ ἀφίσανε στὴν τύχη τῆς τῆς ἐμποροδοφυλακῆ τους, πού εἶχε πιασθῇ στὴ φάκα...

Τὸ φαρδὺ ποτάμι ἐκυλοῦσε ἡσυχα ἡσυχα τὰ θολὰ νερά του· μὲ πόση λύσσα τὸ κυττοῦσανε οἱ Τούρκοι! Φανήκανε τέλος κ' οἱ φαντάροι νὰ τρέχουν καταπάνω τους ὀρητικὸ μ' ἐφ' ὄπλο λόγγη, ἐνῶ τὸ πυροβολικὸ ἐξακολουθοῦσε νὰ σκορπίζε τὸ θάνατο στὴν ἀντικρυνὴ ὄχθη. Καὶ ἄρχισε τότε τὸ φρικτὸ ἀνθρωποκυνήγι, κ' ἔφθασε ἡ στιγμή νὰ εὐχεται κάθε Τούρκος νὰ τὸν βρῇ καμμιὰ σφαῖρα, παρὰ νὰ πεταχθῇ λογιζομένος στὸ φοβερὸ ποτάμι...

... Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ μηχανικοῦ ἔκαμε τὸ καθήκον του, κανεῖς ὄμως δὲν ἔμπεθε τὴν αἰτία πού εἶχε ἀργοπορήσει...

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΞΕΠΑΤΕΡΑΣ

Ποῖος μορεῖ νὰ τὸν ξέρῃ, ποῖος μορεῖ πειὰ νὰ τὸν θυμᾶται καὶ νὰ διηγῆται στους νεωτέρους τὸ θρυλικὸ του κατόρθωμα, ἀφοῦ ἀπὸ πολλὰ χρόνια τὸ ζῶμα σκέπασε καὶ τοὺς τελευταίους ἀντιπρόσωπους τῆς θρυλικῆς γενιάς τοῦ 21; Τὸν ἀναφέρει βέβαια κάποια ἱστορία, μὰ ποῖος διαβάσει σήμερον ἱστορίες καὶ μάλιστα τέτοιου εἶδους; Μονάχα μερικοὶ πού ἀσχολοῦνται ἐιδικὰ μὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ καὶ κανένας περιέργος φιλαναγνώστης. Ἦταν ἓνας ἀπλὸς καλόγερος στὸ μοναστήρι τῆς Ὀδηγητρῆς στὴ Γορτύνη τῆς Κρήτης. Τὸν ἔλεγον ἀπ' αὐτὸν Ἰωάσαφ, ἢ π' αὐτὸν Γιάσαφο, ὅπως θὰ εἶχε γίνει σίγουρα στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, πού τὰ ἀπλοποιεῖ ὄλα. Ἰωάσαφ Ξεπατέρας. Εἶχε κάποτε διαβάσει κ' ἓνα τραγοῦδι γι' αὐτόν, πού μιλοῦσε γιὰ τὸν ἡρωϊσμὸ του καὶ τὰ κατορθώματά του. Δὲν τὸ θυμοῦμαι πειὰ καὶ οὔτε μοῦ εἶνε εὐκολο νὰ τὸ βρῶ. Ἐκεῖ, στὸ μοναστήρι τῆς Ὀδηγητρῆς, θὰ καλλιεργοῦσε ἡσυχος τὸ κηλάκι του, μουρμουρίζοντας διάφορες προσευχὲς, θ' ἀνα-